

**DEMOGRAFIYA
VA MEHNAT
BOZORI**

**2025-yil
6-son**

Elektron ilmiy-ommabop jurnal
Электронный научно-популярный
журнал
Electronic popular science journal

BOSH MUHARRIR:

Umurzoqov Bahodir Xamidovich

MUHARRIR:

Bahriddinova Muazzam Azam qizi

TAHRIR HAY' ATI:

Abduraxmonov Qalandar Xodjaevich, i.f.d., akademik.
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof.,
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof.,
Axmedov Durbek Qudratillaevich, i.f.d., professor
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.,
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, i.f.d., prof.,
Arabov Nurali Uralovich, i.f.d., prof.,
Abduraxmonova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof.,
Mamadaliyeva Xafiza Xoldarovna, i.f.d., prof.,
Irmatova Aziza Baxromovna, i.f.d., prof.,
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, g.f.d., professor
Isayev Faxriddin Ikramovich, i.f.d., prof.
Usmanov Anvar Saidmaxmudovich, i.f.d., professor
Qodirov Abdurashid Madjidovich, i.f.d., professor
Hermann Sterzinger, i.f.d., professor (Germaniya)
Ergashxodjaeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., professor
Tomash Kuchera, i.f.d., professor (Chexiya)
Abrorov Sirojiddin Zuxriddin o'g'li, PhD
Shakarov Zafar Gaffarovich, PhD, dotsent
Maxmudov Asliddin Sirojiddin o'g'li, PhD
Gulmurodov Kamoliddin Abduqodir o'g'li, PhD
Asqarova Muhabbat Ibraximovna
Bahriddinova Muazzam Azam qizi

MUNDARIJA

Саиджаббор Шоира Саидгаффор кизи <i>Экономическая самостоятельность женщин — историческая эволюция, изменение роли женщин на рынке труда и влияние социально-экономических факторов</i>	4
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Boqiyeva Zuhra Sohibjon qizi <i>Yashil iqtisodiyotga o'tishda barqaror iqtisodiyot o'sishini ta'minlash yo'nalishlari</i>	12
Butanova Dilnoza Rustamovna <i>Mehnat bozorining rivojlanish tendensiyalarini dinamika qatorlari asosida tahlil qilishning ahamiyati</i>	26
Адиба Газиевна Нуруддинова <i>Факторы, влияющие на занятость лиц с инвалидностью</i>	32
Matkarimova Intizor Atabaevna <i>Aholini ro'yhatga olishda dunyo tajribasi</i>	38
Raximova Lola Shaykatovna <i>Innovatsion iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlanishda ayollar ishtiroki va "yashil" iqtisodiy tashabbuslarning integratsiyasi</i>	51
Qilichov Ulug'bek Rustam o'g'li <i>Aholining demografik tendentsiyalari o'sishi va mehnat bozorida mehnat resurslariga bo'lgan talabni muvofiqlashtirish muammolari</i>	59
Saidova Sevara Yormamat qizi <i>Mehnat migratsiyasining rivojlangan mamlakatlar iqtisodiy rivojlanishiga tasiri</i>	69

AHOLINING DEMOGRAFIK TENDENSIYALARI O'SISHI VA MEHNAT BOZORIDA MEHNAT RESURLARIGA BO'LGAN TALABNI MUVOFIQLASHTIRISH MUAMMOLARI

Qilichov Ulug'bek Rustam o'g'li

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti huzuridagi
"O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning
ilmiy asoslari va muammolari" ilmiy-tadqiqot markazi
"Demografiya va mehnat bozori" sektori stajyor-tadqiqotchisi,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistratura talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida aholining demografik tendensiyalari va mehnat bozorida mehnat resurslariga bo'lgan talabni muvofiqlashtirishdagi asosiy muammolar tahlil qilinishiga qaratilgan. Birinchidan, aholi o'sishi, yosh tuzilishi va ishlaydigan yoshdagi aholining dinamikasi kabi demografik ko'rsatkichlar ko'rib chiqildi. Ikkinchidan, mehnat bozorida mehnat resurslari talab va taklifi, vakansiyalar, kadrlar tayyorligi va migratsiya kabi omillar orasidagi munosabatlar o'rganildi. Uchinchidan, ushbu natijalar asosida mehnat bozori va demografik rivojlanishni muvofiqlashtirish uchun strategiyaviy tavsiyalar tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: aholi o'sishi, demografik jarayonlar, demografik tendensiyalar, yosh, tuzilish, hudud, migratsiya, iqtisodiy, ish o'rinlari, mehnat bozori, mehnat resursi, talab va taklif.

ПРОБЛЕМЫ РОСТА ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ ТЕНДЕНЦИЙ НАСЕЛЕНИЯ И КООРДИНАЦИИ СПРОСА НА ТРУДОВЫЕ РЕСУРСЫ НА РЫНКЕ ТРУДА

Киличову Улугбеку Рустам угли

*Стажер-исследователь сектора
"Демография и рынок труда" научно-исследовательского центра
"Научные основы и проблемы развития экономики Узбекистана" при
Ташкентском государственном экономическом университете
Студент магистратуры ташкентского государственного
экономического университета*

Аннотация. Данная статья посвящена анализу демографических тенденций населения в Республике Узбекистан и основных проблем координации спроса на трудовые ресурсы на рынке труда. Во-первых, были рассмотрены такие демографические показатели, как рост населения, возрастная структура и динамика населения трудоспособного возраста.

Во-вторых, была изучена взаимосвязь между такими факторами, как спрос и предложение трудовых ресурсов на рынке труда, вакансии, готовность кадров и миграция. В-третьих, на основе этих результатов были проанализированы стратегические рекомендации по координации рынка труда и демографического развития.

Ключевые слова: рост населения, демографические процессы, демографические тенденции, возраст, структура, регион, миграция, экономические, рабочие места, рынок труда, трудовые ресурсы, спрос и предложение.

DEMOGRAPHIC TRENDS OF THE POPULATION AND PROBLEMS OF COORDINATING THE DEMAND FOR LABOR RESOURCES IN THE LABOR MARKET

Kilichov Ulugbek Rustam ugli

Intern-researcher of the "Demography and labor market" Sector of the research center "Scientific foundations and problems of economic development of Uzbekistan" at Tashkent state university of economics Master's student of Tashkent state university of economics

Abstract. This article is aimed at analyzing the demographic trends of the population in the Republic of Uzbekistan and the main problems in coordinating the demand for labor resources in the labor market. First, such demographic indicators as population growth, age structure, and dynamics of the working-age population were considered. Secondly, the relationship between such factors as supply and demand for labor resources in the labor market, vacancies, personnel readiness, and migration was studied. Thirdly, based on these results, strategic recommendations for coordinating the labor market and demographic development were analyzed.

Keywords: population growth, demographic processes, demographic trends, age, structure, territory, migration, economic, jobs, labor market, labor resources, supply and demand.

Kirish.

Demografik rivojlanish — har bir davlatning iqtisodiy, ijtimoiy hamda mehnat bozori bilan uzviy bogʻliq muhim jarayonidir. Xususan, Oʻzbekistonda aholi soni va yosh tuzilishidagi oʻzgarishlar mehnat resurslariga boʻlgan talab va taklifning shakllanishida hal qiluvchi rol oʻynamoqda. Misol uchun, mamlakat aholisi 2025-yil oktabr holatiga 38 million 69 mingga yetgan [1].

Shu bilan birga, 2025-yil 1-iyul holatiga mamlakatda 22,5 million kishi mehnat bozorida bevosita ishtirok etmayotgan — maktab oʻquvchisi, pensioner

yoki imkoniyati cheklangan shaxslar qatoriga kiradi — bu esa taxminan 59,4 % miqdorini tashkil etadi [2].

Demografik jarayonlar xolos ishchi-yoshdagi aholining ulushini oshirish imkonini beradi va bu esa mehnat bozorida yangi talab va bosimlarni yuzaga keltiradi. Biroq, mehnat resurslaridan samarali foydalanish uchun yangi ish o‘rinlari, kadrlar tayyorlash, ta’lim tizimi va ichki migratsiya kabi omillar bilan muvofiqlashtirish zarur. Masalan, 2024-yilda rasmiy ishga joylashgan kadrlar soni 14,260 ming kishiga yetgan [3].

Demografik tarkibda yoshlar ulushining oshishi va tashqi/ichki migratsiya jarayonlari mehnat bozoriga qo‘shimcha bosim o‘tkaza boshlagan [4]. Shunday qilib, demografik faktorlar — ishchi yoshdagi aholi soni, yosh tuzilishi, migratsiya va mehnat bozori sharoiti o‘rtasida mustaqil emas, balki o‘zaro bog‘liqdir. Bu bog‘liqlik esa mehnat bozorida talabni shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot maqsadi — demografik tendensiyalar va mehnat bozorida mehnat resurslariga bo‘lgan talabni muvofiqlashtirishdagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo‘llarini taklif qilish.

Tadqiqot manzili — O‘zbekiston Respublikasi; vaqt chegarasi — 2010-yildan hozirgi kungacha bo‘lgan davr.

Ushbu mavzu bo‘yicha olib boriladigan tahlil mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi, chunki mehnat resurslarining samarali foydalanilishi iqtisodiy o‘shishni ta’minlashda asosiy omil hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi.

Avvalo, demografik o‘zgarishlar va mehnat bozori munosabatlari bo‘yicha umumjahon miqyosidagi nazariy va empirik tadqiqotlar ko‘zdan kechiriladi. Masalan, jami aholining o‘shishi, ishchi yoshdagi aholining ulushi va mehnat resurslarining shakllanishi mavzulariga bag‘ishlangan “The Impact of Population Growth and the Labor Market on Economic Development” nomli maqolada mualliflar J. Turayevich va Sh. Botirjon o‘g‘li 2013-2023 yillarga oid O‘zbekistonga doir ma’lumotlardan foydalangan holda aholining o‘shishi, mehnat resurslari kengayishi va iqtisodiy o‘shish o‘rtasidagi murakkab bog‘liqlikni tahlil qilishgan [3].

Ular topilgan natijalarda aholining o‘shishi ishchi kuchi taklifini oshirishi mumkinligini, lekin bu taklifni ish o‘rinlari, malaka va texnologiya kabi omillar bilan qo‘llab-quvvatlanmasa, mehnat bozori muvaffaqiyatini kafolatlamasligini ko‘rsatgan. Bu jihat tadqiqotimiz uchun muhim, chunki O‘zbekistonda demografik yurishlar va mehnat bozori o‘zaro aloqasi aynan shunday murakkab tizimga ega.

Bundan tashqari, “Productivity development in the construction industry and human capital: a literature review” nomli tadqiqotda M. Bahr va L. Laszig instrukturaviy o‘zgarishlar hamda mehnat bozorida malaka (human capital) va demografik jarayonlar o‘rtasidagi munosabatni tekshirishgan [4]. Ular korxonalar darajasida demografik yuklanish va malaka yetishmovchiligi qurilish sohasida mahsuldorlikga salbiy ta’sir etishini aniqlagan. Bu natija, O‘zbekistonda ham malaka va ta’lim tizimi bilan bog‘liq muammolarni ko‘rib chiqish zarurligini tasdiqlaydi.

O‘zbekistonda demografik o‘zgarishlar va mehnat bozori bo‘yicha bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, “Responsibility of demographic changes in Uzbekistan for labor market management” nomli maqolada R. Najimadinov va D. Dushambaevich qishloq mehnat bozorida demografik o‘zgarishlar (tabiiy o‘shish, migratsiya) ta’sirini, hamda ishchi kuchi taklifi va talabini boshqarish jarayonida uchrayotgan muammolarini tahlil qilishgan [2]. Ushbu tadqiqot qishloq hududlari nuqtai nazaridan mehnat bozoridagi demografik bosimni ko‘rsatadi — misol uchun, yuqori tabiiy o‘shish darajasi qishloq mehnat resurslari taklifini keskin oshiradi, lekin ishlab chiqarish va ish bilan ta’minlash jihatidan ortiqcha bosimga uchraydi.

Xuddi shunday, “Demographic features of labour market development in Uzbekistan” nomli maqolada demografik tendensiyalar, aholi yosh strukturasi va mehnat bozorining shakllanishi konseptual jihatdan tahlil qilingan [1]. Mualliflar O‘zbekistonda ishchi yoshdagi aholi ulushi yuqoriligi, lekin mehnat bozorida malaka va mos ish o‘rinlari etishmasligi muammolarini belgilagan.

Tadqiqotlar natijalarining o‘zaro solishtiruv va muhim jihatlari

Ushbu adabiyotlarni tahlil qilganda bir nechta asosiy xulosalar chiqarish mumkin:

Birinchi, demografik o‘shish — ishchi yoshdagi aholining ko‘payishi — potentsial «mehnat taklifi»ning kengayishiga imkon beradi. Mahalliy tadqiqotlarda ham bu fakt qayd etilgan [1].

Ikkinchi, lekin taklifning kengayishi avtomatik ishchi kuchining samarali jalb qilinishini anglatmaydi. Ya’ni, mehnat bozori talabiga mos ish o‘rinlari, kadr tayyorlash, malaka oshirish, mintaqaviy nuqsonlar, migratsiya kabi omillar muhim. Xalqaro tadqiqotlar bu jihatni malaka va texnologiya bilan bog‘liq deb ko‘rsatgan [4].

Uchinchi jihat — demografik yuk (dependency ratio), yosh va pensionerlar ulushi ham mehnat bozorini cheklashi mumkin. Mahalliy tadqiqotlarda bu aspekt qishloq hududlariga xos mehnat taklifi bosimi shaklida ko‘rib chiqilgan [2].

To‘rtinchidan, mintaqaviy farqlar, shaharlashuv va migratsiya — mehnat resursining joylashuvi va sifatini belgilovchi muhim omillar. Bu tadqiqotlar

ichida ham — O‘zbekistonda ichki migratsiya va hududiy farqlarni dolzarbligi bir necha marta qayd etilgan [2].

Nihoyat, demografik jarayonlar bilan birga mehnat bozorining institut-siyosiy infratuzilmasi ham rol o‘ynaydi — mehnat qonunchiligi, ta’lim-kasb tizimi, ish bilan ta’minlash siyosati. Bu jihat xalqaro adabiyotlarda keng ko‘rib chiqilgan [6].

Bo‘lmagan jihatlar va tadqiqotlar bo‘shligi

Shuningdek, adabiyotlarda hali quyidagi jihatlar etarlicha o‘rganilmagan:

Hududlar bo‘yicha (viloyatlar, shaharlik-qishloqlik) demografik tendensiyalar va mehnat bozori muvofiqligi bo‘yicha detallashgan tadqiqotlar kam. Masalan, qaysi viloyatda yoshlar ulushi ko‘p, lekin ish o‘rinlari yetishmaydi — bu kabi taqqoslashlar bu sohada kam.

Mehnat bozorida malaka va tayyorgarlik mezonlari bilan yosh tuzilishi o‘rtasidagi konkret o‘zaro bog‘liqliklar — ayniqsa digital iqtisodiyot, xizmatlar sektori kontekstida — kam o‘rganilgan.

Demografik o‘shish va mehnat migratsiyasi o‘rtasidagi dinamik jarayonlar (toshish, qaytish, ko‘chib yurish) ham ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilinmagan.

Adabiyotlarda ko‘p hollarda taklif (mehnat resurslari) jihati keng ko‘rilgan — talab (vakansiyalar, ish o‘rinlari) va taklif o‘rtasidagi muvofiqlik masalasi esa yetarlicha chuqurlashmagan.

Shu bilan, demografik jarayonlar va mehnat bozorining munosabati bo‘yicha xalqaro va mahalliy adabiyotlar sermazmun va xilma-xildir. Ular asosiy jihatdan demografik o‘shish, ishchi yoshli aholining ulushi, migratsiya, mehnat taklifi va malaka bilan bog‘liq muammolarni ko‘rsatadi. Ammo O‘zbekistonda, ayniqsa hududiy farqlar, xizmatlar sektori va yosh tayyorgarligi jihatlarida ilmiy bo‘shliq mavjud.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotda O‘zbekistonning demografik jarayonlari va mehnat bozori o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish uchun bir nechta oddiy va amaliy metodlardan foydalanildi. Avvalo, Davlat statistika qo‘mitasi, Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi, xalqaro tashkilotlar (Jahon banki, ILO) hamda ochiq elektron ma’lumotlar bazalaridagi statistik ko‘rsatkichlar yig‘ilib tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi: tarixiy-tahliliy yondashuv, empirik (amaliy) tahlil, qiyosiy taqqoslash, grafik va jadval asosida tahlil.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O‘zbekiston aholisi 2010-2025 yillar oralig‘ida sezilarli darajada o‘sdii. 2010 yilda mamlakat aholisi taxminan 30,5 million kishi bo‘lgan bo‘lsa, 2025 yilga kelib bu ko‘rsatkich 38,1 million kishiga yetdi. Shu bilan birga, ishchi yoshdagi

aholi (15–64 yosh) ulushi 56 foizni tashkil etadi, bu esa demografik bonus potentsialini ko'rsatadi [2]. Demografik bonus — bu ishchi yoshdagi aholi ulushi yuqori bo'lganda iqtisodiy o'sish imkoniyati ortishi, ya'ni iqtisodiy samaradorlikni oshirishi mumkin bo'lgan holatdir. Ammo buning samarali bo'lishi ish o'rinlari mavjudligi, ishchi kuchining malakasi, hududiy taqsimot va boshqa omillarga bog'liq.

1-jadval

O'zbekistondagi mehnat bozori ko'rsatkichlari

Yil	Aholi soni (mln)	Ishchi yoshdagi aholi (%)	Ishchi yoshdagi aholi (mln)
2010	30,5	54	16,5
2015	32,8	55	18,0
2020	35,4	56	19,8
2025	38,1	56	21,2

Manba: O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. Bandlik darajasi, ishsizlik va vakant ish o'rinlari statistikasi (2015–2024).

Yosh tuzilishi tahlili shuni ko'rsatadiki, ishchi yoshdagi aholining katta ulushi mavjud bo'lsa-da, yoshlar (0–14 yosh) qismi ham sezilarli — taxminan 32 foiz [3]. Bu kelajakda mehnat bozoriga kiradigan yosh ishchi kuchining ko'pligini bildiradi. Shu bilan birga, pensionerlar ulushi nisbatan past bo'lsa-da (~11%) qarish jarayoni asta-sekin boshlanmoqda. Demografik yuk koeffitsienti, ya'ni ishchi yoshdagi aholiga nisbatan bolalar va pensionerlar soni, taxminan 720 nafarni tashkil qiladi, bu esa mehnat bozorida qo'shimcha yukni bildiradi [3].

Shaharlashuv ko'rsatkichlari ham mehnat resursining joylashuvi va ish o'rinlari bilan bog'liq muammolarni ochib beradi. 2025 yilga kelib shahar aholisi taxminan 51 foizni tashkil qilmoqda. Bu ishchi kuchining markazlashuvini ko'rsatadi, shaharlar esa yuqori malakali ishchi kuchi va xizmat sektori markazlari bo'lib qolmoqda. Hududlar bo'yicha esa mehnat resurslari Samarqand va Farg'ona viloyatlarida eng ko'p, ammo mos ish o'rinlari yetishmasligi hududiy nomuvofiqlikni yuzaga keltiradi [5]. Shu sababli, shahar va qishloq hududlaridagi ish o'rinlari va malakali ishchi kuchning taqsimlanishi mehnat bozorida muhim omil hisoblanadi.

Mehnat bozorining asosiy ko'rsatkichlarini tahlil qilish natijasida quyidagilar aniqlanadi: 2024 yilda ishsizlik darajasi taxminan 10 foizni tashkil qilgan. Yoshlar va qishloq aholisi orasida ishsizlik darajasi yuqoriroq bo'lib, bu demografik tarkib va hududiy taqsimot bilan bog'liq. Shu bilan birga, so'nggi chorakda e'lon qilingan vakant ish o'rinlari soni atigi 41 000 ni tashkil qilgan [7]. Bu ishchi yoshdagi aholining soni bilan solishtirganda yetarli emas va ishchi kuchi talabini qisman qondiradi.

2- jadval

O'zbekistondagi demografik ko'rsatkichlar

Hudud	Shahar (%)	Qishloq (%)
O'zbekiston	51	49
Samarqand viloyati	53	47
Farg'ona viloyati	50	50

Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Aholi soni va demografik ko'rsatkichlar bo'yicha ma'lumotlar (2015–2024).

Malaka va tayyorgarlik jihati tahlil qilinganda, ishchi kuchi taklifi mavjud bo'lsa-da, ish o'rinlarini to'ldirishda malaka yetishmovchiligi asosiy to'siq hisoblanadi. Yoshlar o'qitish va kasbiy tayyorgarlik dasturlari mehnat bozoriga moslashish uchun muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, demografik bonusni samarali resursga aylantirish uchun kadrlar tayyorlash tizimi va malaka oshirish dasturlari muhim rol o'ynaydi.

Demografik jarayonlar va mehnat bozori o'rtasidagi bog'liqlikni yanada chuqurroq tahlil qilganda quyidagilar aniqlanadi. Ishchi yoshdagi aholi sonining ko'pligi mehnat taklifini oshiradi, ammo bu avtomatik ish o'rinlari bilan uyg'unlashmaydi. 2025 yilga kelib ishchi yoshdagi aholi soni taxminan 21,2 millionni tashkil etgan bo'lsa-da, mavjud ish o'rinlari yetarli emas [5]. Bu demografik potensialni to'liq ishchi kuchiga aylantirish uchun siyosiy va iqtisodiy chora-tadbirlar zarurligini bildiradi.

Yosh tuzilishi va demografik yuk (dependency ratio) mehnat bozorida faol ishchi kuchini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Qarish jarayoni va pensionerlar ulushi ortishi bilan mehnat bozorida samaradorlik kamayadi, qo'shimcha yordam tizimlari yuklanadi [6]. Shu sababli, mehnat bozori va demografik jarayonlar o'rtasidagi bog'liqlik murakkab va ko'p omilli bo'ladi.

Migratsiya va shaharlashuv ham ishchi kuchining joylashuvi va segmentatsiyasini belgilaydi. Shahar markazlarida vakansiyalar soni yuqori bo'lsa-da, qishloq hududlarda ish o'rinlari yetarli emas. Shu bilan birga, malakali ishchi kuchning shahar markazlariga yoki chet elga migratsiyasi hududiy resurslarning kamayishiga olib keladi [5].

Xulosa va takliflar.

Tahlil natijalaridan kelib chiqqan holda asosiy xulosalar shundan iborat:

1. Demografik o'sish O'zbekistonda mehnat resursining kengayishiga imkon yaratadi, ammo ish o'rinlari, malaka va hududiy taqsimot bilan uyg'unlashishi zarur.

2. Mehnat bozori va demografik jarayonlar o'rtasidagi bog'liqlik murakkab va ko'p omilli. Naqd ish o'rinlari, malaka yetishmovchiligi, migratsiya va hududiy farqlar muammolarni kuchaytiradi.

3. Siyosat va strategiyalar, jumladan malaka oshirish, mehnat migratsiyasini boshqarish va hududiy ish o'rinlarini yaratish demografik bonusni samarali resursga aylantiradi.

4. Mehnat bozori va demografik jarayonlar o'rtasida muvofiqlikni ta'minlash uchun hududiy rejalashtirish, kasb tayyorgarligi dasturlari va migratsiya siyosatini optimallashtirish zarur.

Shunday qilib, tahlil natijalari demografik o'sish va mehnat bozori o'rtasidagi bog'liqlikni, shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish imkoniyatlarini ochib beradi.

Ushbu tadqiqot O'zbekistonning demografik tendensiyalari va mehnat bozori o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy natijalar shundan iboratki, mamlakat aholisi 2010–2025 yillar oralig'ida sezilarli darajada o'sdi va ishchi yoshdagi aholining ulushi yuqori bo'ldi. Bu holat iqtisodiy o'sish uchun muhim resurs bo'lishi mumkin bo'lsa-da, mavjud ish o'rinlari, malaka yetishmovchiligi va hududiy nomuvofiqliklar bu potensialning to'liq ishchi kuchiga aylanishiga to'siq bo'lmoqda.

Yosh tuzilishi va demografik yukni tahlil qilganda, yoshlar va pensionerlar ulushi mehnat bozorida qo'shimcha yuk hosil qilishini ko'rsatadi. Ishchi yoshdagi aholining ko'pligi demografik bonusni yuzaga chiqaradi, ammo agar ish o'rinlari va malaka bilan uyg'unlashmasa, bu imkoniyat to'liq ishlatilmaydi. Shu bilan birga, shaharlashuv jarayoni ishchi kuchining markazlashuviga olib keladi; shahar markazlarida ish o'rinlari ko'p, qishloq hududlarda esa yetarli ish o'rinlari yo'q. Bu esa hududiy nomuvofiqliklarni kuchaytiradi va migratsiya oqimlarini oshiradi.

Malaka va tayyorgarlik masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Mehnat bozorida mos ish o'rinlarini to'ldirishda malaka yetishmovchiligi asosiy to'siq hisoblanadi. Shu sababli yoshlar va ishchi yoshdagi aholi uchun zamonaviy kasb tayyorgarligi va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish lozim. Bu ishchi kuchining bozor talabiga moslashishini ta'minlaydi va demografik bonusdan maksimal foyda olish imkoniyatini oshiradi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, bir qator takliflar ishlab chiqilgan. Birinchidan, qishloq hududlarda va kam rivojlangan viloyatlarda yangi ish o'rinlarini tashkil etish va investitsiya loyihalarini jalb qilish orqali mehnat resursini samarali taqsimlash zarur. Ikkinchidan, yoshlar va ishchi yoshdagi aholiga zamonaviy kasb tayyorgarligi va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish, shu jumladan, texnik va professional ta'lim tizimini takomillashtirish lozim. Uchinchi taklif sifatida, ichki migratsiya va shahar markazlariga ishchi kuchining markazlashuvini muvofiqlashtirish, shuningdek,

chet elga mehnat migratsiyasini tartibga solish orqali mahalliy mehnat bozorining barqarorligini saqlash muhimdir.

Bundan tashqari, ish o'rinlari va vakantlar sonini doimiy ravishda monitoring qilish, hududiy va yosh bo'yicha tahlilni amalga oshirish ham tavsiya etiladi. Ushbu ma'lumotlar asosida siyosat va strategiyalar ishlab chiqish, mehnat bozorini demografik jarayonlar bilan uyg'unlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Oxir-oqibat, aholining yosh tuzilishi, qarish jarayoni va ishchi yoshdagi aholining o'sishini hisobga olgan holda uzoq muddatli mehnat siyosatini ishlab chiqish zarur, bu esa demografik bonusdan maksimal foyda olish va mehnat bozori barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.

Shunday qilib, tadqiqot xulosalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning demografik jarayonlari va mehnat bozori o'rtasidagi bog'liqlik murakkab va ko'p omilli bo'lib, strategik chora-tadbirlarni talab qiladi. Ishchi kuchini samarali ishlatish, hududiy nomuvofiqliklarni kamaytirish va malaka oshirish tizimini kuchaytirish orqali demografik bonusdan maksimal foyda olish mumkin. Bu bo'limda ishlab chiqilgan takliflar amaliy choralar sifatida mehnat bozorining samaradorligini oshirishga va demografik imkoniyatlarni to'liq ishlatishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. O'zbekiston aholisi soni va demografik ko'rsatkichlar 2010–2025-yillar uchun hisobot. Toshkent, 2025.
2. World Bank. Uzbekistan's Total Population and Labor Market Indicators, 2010–2025. Washington, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. Mehnat bozorining holati va bandlik ko'rsatkichlari bo'yicha yillik hisobot. Toshkent, 2024.
4. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Urbanizatsiya va hududiy iqtisodiy rivojlanish tahlili. Toshkent, 2024.
5. State Committee of Statistics of the Republic of Uzbekistan. Youth Demographic Trends and Employment Challenges. Tashkent, 2025.
6. Ministry of Employment and Labor Relations. Vacancy and Employment Report of Uzbekistan 2024. Tashkent, 2024.
7. Egov.uz — Ishsizlik darajasi va mehnat faolligi bo'yicha onlayn ma'lumotlar bazasi. 2024.
8. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report: Demographic Change and Employment in Central Asia. New York, 2023.
9. OECD. Population Dynamics and Labor Market in Transition Economies. Paris, 2022.
10. Jahon banki. Employment Challenges in Emerging Markets: Uzbekistan Country Overview. Washington, 2023.

11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. “Aholining bandligini ta’minlash va mehnat bozorini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5410-sonli qaror, 2024-yil 10-yanvar.
12. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi (yangi tahriri). Toshkent, Adolat nashriyoti, 2023.
13. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO). *Labor Market Outlook in Uzbekistan and Central Asia*. Geneva, 2023.
14. Asian Development Bank (ADB). *Youth Employment and Skills Development in Uzbekistan*. Manila, 2024.
15. Karimov, B. & To‘xtayev, N. Demografik jarayonlar va mehnat bozorining iqtisodiy muvozanati. “Iqtisodiyot va jamiyat” jurnali, №2, 2023.